

Oponentský posudek na magisterskou diplomovou práci

Bc. Regina Šmejkalová

Tlumočení nostrifikačních zkoušek pro zahraniční studenty

(Interpreting of nostrification examinations for foreign students in Czech Republic)

ÚTRL FF UK, leden 2021

Diplomová práce R. Šmejkalové má povahu teoreticko-empirické studie a za hlavní cíl si diplomantka stanovila zmapovat aktuální situaci s tlumočením nostrifikačních zkoušek v ČR (primárně pro ruský mluvící klienty – zahraniční studenty), a to především definovat tento specifický druh tlumočení, který v sobě nese prvky soudního i komunitního tlumočení, a popsat jeho rysy jak na základě odborné literatury, tak i vlastního empirického výzkumu.

Práce obsahuje všechny náležité části a skládá se z obsahu, úvodu, teoretické a praktické části, závěru, bibliografie a rozsáhlé přílohy s dotazníky a dalšími podklady. Elektronická verze diplomové práce dohromady čítá 110 stránek bez příloh.

Práce je přehledně členěna do dvou velkých částí – teoretické a praktické. Teoretická část je rozdělena do tří velkých kapitol (které jsou dále členěny na jednotlivé podkapitoly). První z nich (Problematika a organizace vzdělávání cizinců) se v podstatě tlumočení netýká a slouží jako statistický a legislativní podklad pro další výzkum. Autorka tuto kapitolu koncipuje jako výhradně teoretickou a staví ji zcela na údajích převzatých ze statistik, deskriptivních studií a zákonů. Kladně hodnotím značnou šíři záběru a objem zpracovaných rešerší, které mají posloužit jako odrazový můstek k dalším – již tlumočnický zaměřeným – kapitolám, chybí zde však důsledné citování použitých zdrojů (je v tomto ohledu zvlášť názorná podkapitola 2.5.2., ve které se diplomantka věnuje podmínkám pro přijetí ke studiu na VŠ v různých evropských zemích, aniž by byl uveden aspoň jeden bibliografický odkaz) a vlastní závěry či stručná shrnutí (tato výhrada platí i pro některé další kapitoly).

Další dvě teoretické kapitoly jsou zaměřené na roli a postavení tlumočnicka v institucionálním a konkrétně školním prostředí. Diplomantka k tomuto tématu přistupuje ze široka, definuje různé druhy tlumočení v závislosti na komunikativní situaci a mapuje výstupy řady badatelů, kteří se touto problematikou zabývali. Velmi oceňuji bohatý výběr zdrojů, ze kterých autorka vychází, uvítala bych však přehlednější strukturu výkladu, stručné odůvodnění volby pramenů (Proč jsou převážně z anglicky mluvících zemí? Existují podobné studie – kromě diplomových prací – v českém nebo ruském jazyce? Nakolik velkou roli zde mohou hrát specifika institucionálního prostředí konkrétní země?) a vlastní dílčí závěry (podkapitoly 3.1 a 3.2). V kapitole 4 se diplomantka blíže věnuje tlumočení ve vzdělávání a

podrobně se věnuje specifikům tlumočnické situace při tlumočení nostrifikačních zkoušek, požadavkům kladeným na tlumočnicka, jeho roli a možným tlumočnickým strategiím. Je zřejmé, že měla ambici podat co nejucelenější přehled na základě existujících výstupů badatelského úsilí, což se jí ve velké míře povedlo, když pomineme určitou nedotaženost některých tvrzení. Např. s. 42: „Proto jedním z cílů této diplomové práce je zjistit, jak probíhá účast komunitních tlumočnicků na nostrifikačních zkouškách“ vs. s. 40: „...student může vzít s sebou ke zkoušce jenom tlumočnicka, který je zapsán v seznamu znalců a tlumočnicků Ministerstva spravedlnosti České republiky“ – nabízí se zde prostor pro komentář či vysvětlení, jak je to vůbec možné, nehledě na to, že se k této otázce diplomantka dostává v empirické části (na s. 53 se však zmínka o komunitních tlumočnických znovu objevuje bez dalšího vysvětlení). Velmi kontroverzně také působí tvrzení na s. 47: „Proto můžeme konstatovat, že pomocí vhodně zvolených strategií tlumočnick může směřovat konverzaci určitým způsobem, který buď prospěje, nebo uškodí jedné ze stran“. Lze v tomto případě opravdu hovořit o „vhodné strategii“? Jinak celá závěrečná pasáž na s. 47 netvoří dobře promyšlený a jasně strukturovaný celek. Kromě toho bych měla tři technické dotazy ke s. 35: 1) Proč jsou názvy magisterských prací (Brewis a Booyesen) uvedeny česky a proč Brewis chybí v seznamu použité literatury? 2) Jak lze vnímat poznámku pod čarou č. 30? – pokud jde o překlad, proč zde chybí uvozovky, a dále jak to bylo se zpracováním zdrojů kapitoly 3, ve které se hojně citovalo/parafrázovalo z pramenů v angličtině? 3) Proč chybí odkaz na zdroj: Alexieva, B. A. (1997)?

Na s. 48 autorka přechází k praktickému výzkumu, jehož přípravu a zpracovanost hodnotím velmi kladně. Je evidentní, že si pečlivě promyslela rešeršní otázky, snažila se kontaktovat maximální počet tlumočnicků, učitelů a studentů a adekvátně vyhodnotit jejich odpovědi. Stanoví si hned několik cílů, které se snaží naplnit, a to především „vytvořit komplexní pohled na práci českých soudních tlumočnicků ve školním prostředí, zmapovat současnou situaci a popsat specifika tlumočení nostrifikačních zkoušek pro zahraniční studenty“ (s. 48). Podkapitola Výzkumné otázky sice neobsahuje explicitní výčet otázek a hypotéz, z textu kapitoly však můžeme vyvodit, že diplomantka chce empiricky ověřit, zda u nostrifikačních zkoušek dochází k rolovým konfliktům mezi jejich účastníky, případně k jakým. V další kapitole (Metodologie) podrobně popisuje metodologii sběru dat a úskalí s ním spojená. Ocenila bych podrobnější odůvodnění volby typologie rolí tlumočnicka (s. 50) a vysvětlení toho, co je cílem tohoto členění („zjistit, zda tlumočníci a pracovníci institucí považují tyto role za vhodnou součást tlumočnického výkonu“ (s. 51)? Nakolik je tedy tento výzkum subjektivní/objektivní?). Autorka poukazuje na slabší návratnost a relativně malý počet vyplněných dotazníků oproti jejím očekáváním (19 tlumočnických, 19 učitelských a 41 studentských). Podkapitola 5.2.3 (Rozhovory) bohužel neuvádí přesný počet rozhovorů (nakonec se na s. 56 autorka zmiňuje o 3 učitelských a 3 tlumočnických), v podkapitole 5.1.2 chybí počet absolvovaných náslechlů u nostrifikačních zkoušek a uvedení jazykové kombinace.

Počínaje kapitolou 5.4 této části diplomantka přechází k popisu a analýze vyplněných dotazníků a velmi podrobně vykládá všechny zjištěné skutečnosti. Kumulované údaje shrnuje v procentním a absolutním vyjádření a znázorňuje graficky, jednotlivé pasáže prokládá úryvky z rozhovorů, které přidávají této části na čtivosti, a všechno důsledně komentuje s cílem vyvodit příslušné závěry, jejichž rozsah, zdá se, značně přesahuje stanovené cíle. Měla bych

menší výhradu ke struktuře této části: několik podkapitol končí příslibem, že o určitých tématech bude pojednáno v následujících kapitolách, tyto kapitoly však nenásledují hned za uvedeným výrokem a výše zmíněný odkaz neobsahuje příslušné číslo podkapitoly pro snadnější orientaci. Určitě je zajímavá statistická vsuvka na s. 83-84 a analýza dat dle různých jazyků (kromě ruštiny však tyto údaje sotva lze považovat za reprezentativní). Jako otázku k diskusi v rámci obhajoby navrhuji jeden aspekt, kterého se diplomantka ve svém empirickém výzkumu nedotkla, a to zda jsou mezi oslovenými tlumočníky odborníci na příslušný obor (autorka se sice zmiňuje o tom, že jsou někteří tlumočníci povoláním pedagogové, nikoliv však o oborovém zaměření jejich pedagogické činnosti): jedná se o dlouhodobý spor ohledně toho, jestli v případě tlumočení odborných témat podávají lepší výkon profesionální tlumočníci, kteří se naučili orientovat se v příslušné problematice, anebo odborníci na toto téma, kteří se naučili tlumočit (a v tomto případě získali razítko soudního tlumočnicka, což celou tuto úvahu posouvá do jiné roviny).

Dvě závěrečné kapitoly (5.14 a 6) podávají souhrnné informace k výstupům diplomové práce. Podkapitola Diskuse nabízí několikastránkový ucelený závěr empirického výzkumu, který končí doporučením pro praxi. U tohoto doporučení bych uvítala odbornější styl výkladu a větší badatelský odstup. Závěr stručně pojednává o klíčových bodech diplomantčina výzkumu (zde bych měla dotaz k přesnému počtu respondentů, který se rozchází s údaji na s. 56).

Seznam použité literatury neobsahuje některé tituly a není seřazen abecedně. K dalším nedostatkům formálního rázu patří místy slabší formulační dovednosti a stylistické neobratnosti.

I přes výše uvedené výhrady diplomová práce Bc. Reginy Šmejkalové odpovídá požadavkům kladeným na magisterské diplomové práce, proto ji doporučuji k obhajobě. Práci považuji za zajímavou a přínosnou pro obor a navrhuji hodnotit známkou „velmi dobře“.

Praha 25. 01. 2021

Mgr. Ing. Maria Molchan, PhD.

